

# БАНКІВСЬКА СИСТЕМА: ТРАДИЦІЇ, ПРОБЛЕМИ, АМБІЦІЇ...

(опубліковано у газеті "Дзеркало тижня" № 19 (598) , 20 - 26 Травня 2006 року)

Третій за ліком круглий стіл банкірів і журналістів «ДТ» цього разу відбувся напередодні Дня банкіра. Нинішнього року українська банківська система відзначає уже свою п'ятнадцяту річницю, із чим ми щиро вітаємо усіх її працівників.

Крім «ДТ», організаторами зустрічі виступили Асоціація українських банків (АУБ) і комітет Верховної Ради з питань фінансів і банківської діяльності.

У ній взяли участь голова Національного банку України Володимир Стельмах, голова Ради НБУ Валерій Геєць, голова комітету ВР з питань фінансів і банківської діяльності Сергій Буряк, президент АУБ Олександр Сугоняко, заступник голови ради АУБ Станіслав Аржевітін, президент Харківської банківської спілки Анатолій Волок, заступник голови правління Укресімбанку Віра Волощенко, а також голови правлінь: Приватбанку — Олександр Дубілет, Укрсоцбанку — Борис Тимонькін, банку «Форум» — Ярослав Колесник, банку «Мрія» — Ігор Францкевич і банку «Старокиївський» — Юрій Яременко.

Редакцію нашого тижневика представляли головний редактор «ДТ» Володимир Мостовий і журналісти відділу економіки.

Спочатку планувалося, що головними темами обговорення стануть експансія іноземних банків і забезпечення рівних умов конкуренції на банківському ринку країни. Проте дискусія дуже швидко пішла в дещо іншому річищі. «Понадпланово» банкіри обговорювали питання макроекономічної і курсової стабільності, валютного кредитування і надійності банків, залучення довгострокових ресурсів і збільшення капіталу, підбивали підсумки і намагалися зазирнути в майбутнє, формулювали проблеми і відразу з ентузіазмом бралися за їхнє розв'язання. Першу скрипку в усіх суперечках, як і належить, грав голова Національного банку.

Далеко не всіх болючих точок удалося навіть торкнутися — і це за три години. Втім, від цього наше спілкування не стало менш цікавим і емоційним, а навіть навпаки.

## У загальноекономічному інтер'єрі

**В.Геєць.** — Хотів би озвучити кілька позицій щодо взаємозв'язку банківської системи і економіки в цілому.

Нині ситуація в країні досить невизначена, і в політичному плані сьогодні ніхто не може спрогнозувати, чим закінчиться цей рік. Однак, незважаючи на чимало проблем, протягом чотирьох місяців економіка потужно демонструє устремління до зростання. Це свідчить про те, що у її серцевині є здорове начало і навіть цього року ми можемо досягти результатів, позитивних із точки зору подальшого розвитку.

Економіка є заручницею політики і в частині бюджетного процесу. Те, що бюджет цього року доведеться переглядати, було зрозуміло ще на початку його розробки. Важливо якомога швидше здійснити цей перегляд, щоб сформулювати передумови для поліпшення динаміки

економічного зростання у 2007 році. Не зробимо цього, не здійснимо податкової реформи — серйозне поліпшення ситуації в економічній сфері буде відкладене ще рік.

Чому я наголошую на динаміці економічного зростання? Прогнози вчених Інституту економіки та прогнозування НАНУ свідчать, що коли ми протягом п'яти років не матимемо темпів економічного зростання, які перевищують 5%, соціальних проблем нагромадиться стільки, що невдовзі вони переважать увесь позитив.

Ось у якому контексті потрібно розглядати проблеми банківської системи. На останньому засіданні Ради НБУ всі присутні зійшлися на тому, що загалом вона залишається острівцем стабільності в нашій країні, який цементує величезну кількість процесів. Але ми повинні бути свідомими того, що так не може тривати вічно. Залишаючись таким консолідуючим елементом, наші банки з часом вичерпають свої можливості як рушія економіки.

Саме тому я й наголошую, що сьогодні в державі має відбуватися не тільки діалог у рамках переговорного процесу, пов'язаного з формуванням коаліцій. Має відбуватися обговорення всіх точок зору, які формували б суспільну платформу для самих переговорників. Бо політичне бачення у них часто домінує над економічним, фінансовим.

**В.Стельмах.** — Оскільки Валерій Михайлович дав загальноекономічну характеристику ситуації, я хотів би зазначити, що за результатами першого кварталу банківська система спрацювала позитивно — краще, ніж торік. Наприклад, активи банків зросли на 6,4%, капітал — на 7,6%. Регулятивний капітал збільшився на 9,6, кредити — на 15,4%. Ще швидше — на 25,3% — зросло кредитування населення, доходи якого, в свою чергу, зросли більш як на 33% за перший квартал. Безперечно, саме розгортання внутрішнього попиту було основою економічного зростання, яке за підсумками чотирьох місяців становило 2,4%. Адже відомо, що зовнішній попит протягом останніх двох років погіршувався.

Якщо говорити про прибутки банківської системи, то за перші чотири місяці вони сягнули майже 1,2 млрд. грн., що у 1,8 разу перевищує минулорічний показник за той же період. Тобто й тут банки спрацювали достатньо позитивно. І особливо хотілося б відзначити банки з участю іноземного капіталу.

**О.Сугоняко.** — Справді, минулий квартал банківська система пройшла успішно, незважаючи на велику кількість політичних та економічних ризиків і загроз. Чого ми боялися? Ми боялися дестабілізації на ринку, ми боялися якихось політичних акцій. Слава Богу, цього не сталося. Перший квартал завершився за інфляційної стабільності, відносної валютної стабільності; гривня наша залишається на хорошій позиції.

Однак слід сказати і про те, що нас найбільше турбує зараз. За підсумками першого кварталу, в Україні налічується 39% збиткових підприємств, а за підсумками минулого року їх було 33%. Банкам важче працювати з такими клієнтами. Що буде зі збитковими підприємствами на кінець року, якщо ціни на газ піднімуться? Тому нам хотілось би, щоб коаліційні переговори завершилися якомога швидше і почала нормально працювати економічна команда.

### **І знову про курсову стабільність гривні**

— Коли вже згадали про курсову стабільність гривні, хотілося б звернутися до голови Національного банку із запитанням саме на цю тему. Чи буде Національний банк й

**надалі утримувати курс на міжбанківському ринку в межах 5,0—5,06 грн./дол.? Чи існують умови, за яких він може від такої підтримки відмовитися?**

**В.Стельмах.** — Показники якісної, позитивної роботи банків, про які ми згадували, були значною мірою зумовлені саме стабільністю національної грошової одиниці. Яка перспектива до кінця року? З огляду на зовнішні виклики, головний з яких пов'язаний із цінами на енергоносії, і передусім на газ, ми повинні зробити так, щоб наші дії не тільки не стимулювали інфляційної розкрутки, а й навпаки — вгамовували її.

Бо якщо фактор підвищення зовнішніх цін ми не можемо відвернути, інша справа — внутрішні фактори. І якщо в нинішніх умовах Рада НБУ й надалі активно проповідуватиме зниження курсу національної валюти, то вона повинна враховувати, що тим самим вона ще більше стимулюватиме зростання цін. Бо коли імпорт газу у нас був менше 5% ВВП, то збільшення ціни на 40% — це одна інфляційна ціна. А якщо у нас загальний (включаючи газ та інвестиційний) імпорт становить понад 50% ВВП, то зниження курсу національної валюти на 5% — це зовсім інша інфляційна ціна, яка посилює «газову». Я хотів би, щоб ви це мали на увазі.

Валютно-курсова політика здійснюватиметься таким чином, щоб вона не стимулювала розвитку інфляції, а навпаки, вгамовувала ту інфляцію, яка буде викликана зовнішніми чинниками.

**— Чи можна це розуміти так, що ви за подальшу ревальвацію гривні?**

**В.Стельмах.** — Я не хотів би, щоб мене зрозуміли буквально саме так. У принципі, якщо взяти загальну систему показників, то справді, наша національна валюта продовжує бути недооціненою. І я не передбачаю таких великих потрясінь, які могли б змінити цю позицію. Але треба враховувати те, як складається ситуація. Якби наша економіка не була такою чутливою до зовнішніх і не залежала від внутрішніх політичних факторів, як це має бути і як є, наприклад, в Італії, де страйки відбуваються тільки коли кава на вулицях дорожчає... Думаю, що коли ми до цього прийдемо, і не від політиків залежатиме бізнес, і мова йтиме про попит на валюту з боку банків і населення виключно для економічних потреб, тоді можна буде ставити питання саме так.

В цілому я вважаю, що національна валюта повинна бути стабільною. Та курсова стабільність, яка існує зараз, якщо мати на увазі її номінальний рівень, є об'єктивною, нормальною.

**— Принагідно запитання до Валерія Михайловича Гейця. То Рада НБУ справді вестиме курс на послаблення української валюти чи ні?**

**В.Геєць.** — По-перше, ми ніколи цього не заявляли. Але для того, щоб було зрозуміліше, можу пояснити. Якщо виходити із ситуації, яка на сьогодні є, в Україні може бути і девальвація, і ревальвація. І для тієї, й для іншої існують об'єктивні передумови.

**О.Сугоняко.** — Тож, найімовірніше, буде стабільність.

**В.Геєць.** — І ми більше всього хочемо, щоб була стабільність. Однак погляньмо на передумови.

Приплив у країну валюти від експорту робочої сили, який ми оцінюємо в понад 4 млрд. дол., зростаючий приплив іноземного капіталу на приватизацію — все це свідчить, що пропозиція валюти буде зростати, а ціна, зрозуміло, зменшуватися. З цими позиціями ми згодні.

З іншого боку, послаблений інвестиційний процес в Україні, стимулювання споживчого попиту і плюс те, що Володимир Семенович сказав щодо цін на енергоносії, призводять до погіршення експортно-імпортного балансу. Тобто імпорт починає домінувати. Зрозуміло, що це веде до втрати ресурсів. Як на цьому фоні буде розвиватися ситуація? Яка з тенденцій превалюватиме?

Далі. А що має бути критерієм для перегляду умов курсової стабільності? Традиційним є співвідношення між експортом-імпортом і резервами, які мають його покривати. Сьогодні перелік критеріїв розширено до чотирьох-п'яти показників, за якими можна відслідковувати достатність резервів. Відповідно до цього будемо робити необхідні висновки.

На мій погляд, ситуація на сьогодні є невизначеною для того, щоб декларувати якісь чіткі параметри. Але присутні тут згодні, що якщо до всіх сьогоднішніх негараздів дестабілізувати ще й валютний ринок, то в результаті матимемо інфляцію.

### **Валютне кредитування: щось таки робити треба**

— **Володимире Семеновичу, нещодавно в ЗМІ з'явилась інформація про намір НБУ обмежити валютне кредитування банками населення і підприємств у зв'язку з тим, що в банківській системі накопичується незбалансованість між активами і пасивами. Чи правдива інформація, що заборону на видачу більшості видів валютних кредитів буде запроваджено вже з 1 вересня нинішнього року?**

**В.Стельмах.** — Не знаю, звідки взялася така конкретна дата, але я хотів сказати одне. Якщо розібратися, то зовсім так зване валютне кредитування ніхто не заборонятиме. Але валютне кредитування повинно здійснюватися під реалізацію зовнішньоекономічних контрактів, у нас його близько 20% від загального обсягу. Все інше, коли ви отримуєте кредит на купівлю автомобіля, пральної машини, — це не валютне кредитування.

У нас в країні заборонені розрахунки іноземною валютою. Тобто немає внутрішньої основи для валютного кредитування. Це по-перше. По-друге, ніхто не дає на купівлю автомобіля валюту в кредит. Видали кредит — ви одразу міняєте його на українську національну валюту в цій же касі і платите за машину. Хіба ж це валютне кредитування? Тим паче, що законами України визначено: банківський кредит — будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, а гроші для України — це гривня, бо тільки вона є засобом платежу в нашій країні.

Є валюта ціни, а є валюта платежу. Але ми повинні працювати в площині закону. Розрахунки в іноземній валюті у нас заборонено. Змушений визнати: так, у нас є тіньовий експорт, тіньові розрахунки тощо. Але чи є така ситуація нормальною?

Йдемо далі. Банкіри підтверджують, що так зване валютне кредитування населення стимулює тіньові доходи населення. Розумієте? Приховані доходи. Вам потрібні факти? Я вам їх можу показати. Будь ласка, от виступ у газеті керівника одного з банків: «70% кредитів видається під тіньові доходи». Тому давайте враховувати й це — зменшення надходжень до Пенсійного фонду, місцевих бюджетів.

Ще один висновок полягає в тому, що в такий спосіб деякі банки, зокрема великі і найбільші, ведуть політику на ослаблення національної валюти. Хочете, наведу ще один приклад? У банкіра запитують: «Как вы относитесь к идее ограничения валютного кредитования «физиков»?» — «Плохо отношусь». І далі за текстом: «Ваше ощущение будущего гривни - стабильность или все-таки девальвация?» — «Я ощущаю, что будет девальвация». І це говорить Ігор Євгенович Францкевич — авторитет серед банкірів... Але ж уся ця девальвація перекладається на плечі населення!

**І.Францкевич.** — Я не заперечую...

**В.Стельмах.** — У тім-то й справа, що не заперечуєте. Але ж коли девальвацію перекласти на плечі населення, то в нинішнього міфічно «низького» валютного процента буде вже зовсім інша ціна. Це я назвав тільки найсерйозніші питання, що з цієї проблеми випливають. Тому хотів би, щоб ми на неї дуже уважно подивилися.

**І.Францкевич.** — Володимир Семенович коректно процитував газету. На жаль, газета некоректно процитувала мене. Мій коментар складався з двох частин, одну з яких узяли, а другу відрізали й успішно забули.

Полягали мої коментарі ось у чому. Так, мені не дуже подобається заборона на валютне кредитування населення. Але якщо ми обмежимо й валютні депозити населення в банківській системі, тоді мене ця позиція влаштовує цілком, і я її підтримуватиму. Чому?

Ми повинні якимось чином на системному рівні підтримувати відкриту валютну позицію. За обмеженого й жорстко контрольованого Національним банком валютного ринку в який спосіб ми боремося з диспропорцією у валютній структурі активів і пасивів? Якщо ми кажемо, що в нас 40% пасивів у валюті, виходить, і 40% активів мають бути у валюті. Та коли ми кажемо про те, що пасиви зростають передусім за рахунок населення, його вкладів, і 40% цього приросту — валюта, виникає запитання: куди ми її діваємо? Не можна ж відрізати один бік проблеми, залишаючи без уваги інший.

**В.Стельмах.** — Ви запитуете, що робити з пасивами населення в іноземній валюті? Будь ласка, платіть їм бодай стільки, скільки платить Ощадбанк по національній валюті.

Або беріть на озброєння досвід роботи російських банків, де пасиви в іноземній валюті формуються в межах 2% річних. Давайте збільшувати суми виплат з Фонду гарантування вкладів.

**І.Францкевич.** — Тут ще одне запитання виникає. Чому для мене така важлива валютна позиція? Бо всі банки сьогодні вирушили за ресурсами та за капіталом на зовнішній ринок. Постає запитання: хто там дає нам гривню?

**В.Стельмах.** — А навіщо? Навіщо, коли навіть іноземні фонди випускають цінні папери в гривні? Навіщо, коли в нас у кишенях 62 млрд. у національній валюті?

**І.Францкевич.** — Як їх отримати?

**В.Стельмах.** — Дуже просто — активною роботою.

**І.Францкевич.** — Активною роботою на якому ринку?

**В.Стельмах.** — На внутрішньому. Якщо ви не можете самі придумати, тоді дивіться, як наші сусіди роблять.

**І.Францкевич.** — Володимире Семеновичу, я хочу сказати про інше. Адже йдеться не про те, що це лише проблема банківської системи на комерційному рівні. От і все.

**В.Стельмах.** — Мені дуже шкода, що вам непрофесійно відредагували інтерв'ю, але ж громадяни прочитали те, що надруковано. Звісно, я хотів би, щоб друкували все без вилучень. Та коли було так, це вже зовсім інша справа.

Ось скажіть, будь ласка, у Польщі 95% банківського капіталу — це іноземний капітал. Рівень доларизації там — 13%, питома вага готівки в обігу — 14%. Причому в національній валюті, у польських злотих. Повністю іноземний капітал у польській економіці, а кредитів в іноземній валюті не дають. В Україні доларизація — 26%, причому в зв'язку з активністю в одержанні субординованого капіталу, залученні валютних депозитів тощо за 2005 рік її рівень зріс більш як на 3%. Питома вага готівки — 30%.

Візьмімо будь-яку країну: Угорщина, Німеччина, Туреччина — кого вам показати?

— У якій із цих країн три місяці формують уряд? Три відсотки зростання доларизації — це ще дуже низька ціна за таких політичних ризиків.

**В.Стельмах.** — Зараз ми говоримо головним чином не про збільшення на 3%, а про загальний рівень доларизації в 26%, що вдвічі вищий, ніж у Польщі. Ви запитаете, до чого тут банки? До того, що в Польщі вся банківська система відкритого типу, а в нас вона кептивного типу. Тоді нам із вами довелося б визнати, що ми вирішуємо не економічні проблеми, а проблеми власників банку, котрі пішли в політику. Але чомусь ми ж не згадуємо про це. Тут капітал як власність і як функція перебуває в руках власника. А капітал повинен бути оформлений у формі ВАТ.

**С.Буряк.** — Якщо дозволите, я спрямую розмову трохи в бік. Є суто філософські передумови, які засвідчують: хоч би що ми робили, усе буде правильно. Ми від Сходу відійшли, до Заходу не прийшли, ми від комунізму пішли, до лібералізму не прийшли... Будь-який наш рух — або вихід із ситуації, або навпаки. Цифри — річ уперта, логіка викладу Володимира Семеновича переконливіша, ніж аргументи, що пролунали у відповідь. Інша річ, що про цю ситуацію все одно необхідно говорити.

Ми сказали: колеги, давайте лібералізувати валютний ринок. Рік тому сказали, але ніхто ніде в жодній виконавчій владі не зробив навіть маленького кроку. Національний банк чудово дав подачу, каже: колеги, я обмежуватиму валютне кредитування. Це предмет для дискусії. Давайте знайдемо раціональне зерно.

**В.Стельмах.** — Ще раз хочу сказати: Національний банк не обмежуватиме реальне валютне кредитування: оплату імпорту, навчання, лікування, відпочинку за кордоном. У вас у всіх помилковий погляд на це питання.

Тепер давайте вислухаємо всіх присутніх, а потім уже дискутуватимемо.

**І.Францкевич.** — Питання стосовно того, чому все ж таки валюта є преференційованим засобом запозичення.

Не можу цілком погодитися з Володимиром Семеновичем, що коли ми видаємо кредит на купівлю квартири чи машини в Україні, то він не береться у валюті. Насправді по бухгалтерії він береться саме у валюті, бо саме у валюті його ставлять на облік на позиковому рахунку позичальника. Інша річ, що потім цю валюту продають усередині країни, але це внутрішній валютний ринок, і заперечувати цього теж не можна. У будь-якому разі зовнішні запозичення і приплив зовнішнього капіталу йдуть не в гривні. І насамперед довгі ресурси, які потрібні для кредитування населення.

Волатильність (мінливість. — Ред.) гривневих ставок — один із найважливіших показників стабільності валюти — значно вища, ніж волатильність ставок у будь-якій іншій іноземній валюті, у якій ми зазвичай позичаємо. Відповідно, при розрахунку кредитів на 15—20 років, що їх банки почали активно видавати населенню на купівлю чи будівництво житла, версія кредиту в доларі чи євро є значно простішою для прогнозування чи організації роботи, ніж у гривні.

Те, що банки перекладають на клієнта, на позичальника валютний ризик — це факт. Але якщо ми кажемо, наприклад, про етику різних банків і про те, хто в чому зацікавлений, то я вам наведу нейтральний приклад — італійський банк Uni Credito. У них на рівні групи задекларовано політику, що в країнах присутності громадян кредитують лише у валюті цієї країни. Хто з нас сьогодні готовий підписатися під цією заявою за нашої структури активів та пасивів і за нашої позиції щодо стабільності гривні?

Коли я кажу, що мені не подобається заборона на кредитування населення в іноземній валюті, це не означає, що не існує якихось інших думок. Але є об'єктивна системна реальність, котра полягає в тому, що маса пасивів все одно перебуває в доларі чи в іншій іноземній валюті, причому саме там — найдовші ресурси. Так, валютною позицією чи якимись іншими вправами це можна відрегулювати, однак довжину ресурсу в гривнях ми за рахунок цього не збільшимо.

**В.Стельмах.** — Якщо дозволите, відповім одразу. Я не маю права розголошувати цифри по конкретних банках, але скажу, що банків, котрі мають ризики в іноземній валюті, на 60% більше, ніж тих, які мають ризики в національній валюті. Будь ласка, задумайтеся над цим питанням.

І неправду кажете, що берете довгі ресурси. Не берете ви довгих ресурсів. Ви якраз узяли короткі ресурси, а заклали їх у довгі активи. Ось де небезпека. Тому що банки, видавши кредити, створили валютних активів на 19 млрд. дол., а залучили ресурсів, які порівнянні за строками, на 11 млрд. дол. Тож 8 млрд. дол. — це ризик, який лежить на плечах населення.

**І.Францкевич.** — Володимире Семеновичу, цього я не заперечую. А субординований капітал який? Адже після основного капіталу це найдовший ресурс.

**В.Стельмах.** — Субординований капітал? Будь ласка. Скільки його? Усі разом ви його позичили лише на 3 млрд. 725 млн. грн. Ділимо на 5,05 і скільки це буде? Аж 700 млн. дол. із 19 млрд. А ви мені кажете про субординований капітал. Сімсот мільйонів! Про що мова?

Я ще раз акцентую увагу: всі розмови про те, що на Заході беруть довгий ресурс, — це міф. Так, беруть, але тільки ті, кому дають. Як то кажуть, кохання не дарують, а беруть, але тільки ті, кому дають. Так і тут. Коли йде валюта в капітал банку — так, справді. Коли розміщують євробонди на п'ять років — так, справді. Але це дещо інше питання. Тому я й сказав, що у вас ризик в іноземній валюті більший, ніж у національній.

## Нацбанку на замітку

**Я.Колесник.** — Враховуючи плани Укрексімбанку щодо розміщення єврооблігацій на 600 млн., у цьому році банківська система залучить на Заході десь 1,5—2 млрд. дол. ресурсів на термін три і більше років. Це будуть уже довгі гроші.

Повертаючись до кредитування населення у валюті, скажу: це справді проблема, і її потрібно вирішувати, але комплексно. Я розумію Національний банк і його позицію, і думаю, що для зміцнення національної валюти ми маємо переходити до кредитування в гривні. Обмеження мають бути, і в цьому я підтримую позицію НБУ, але впроваджувати їх потрібно дуже виважено.

На що я хотів би звернути увагу? У нас є такий інструмент для регулювання ринку, як облікова ставка НБУ. Я вважаю, що настав час переглянути її роль та механізм формування. Іноземні банки вартість грошей вимірюють через ставку ФРС та додатковий прибуток. Є казначейство Сполучених Штатів, є вартість грошей і вона прогнозована. І далі від цієї бази іде нарахування прибутковості — чи за євробондами, чи за іншими фінансовими інструментами. Облікова ставка справді відіграє базову роль.

Вважаю, що й Національний банк має зробити так, щоб його облікова ставка відіграла важливішу роль у формуванні вартості грошей. І саме від неї мають обраховуватися і вартість грошей на міжбанківському ринку, і вартість кредиту, й інше.

Друга проблема — реєстрація іноземного капіталу. Потрібно переглянути деякі моменти регулювання НБУ.

Донедавна система захищала, зокрема, від участі офшорних компаній у статутних фондах банків. Сьогодні на наш ринок приходять серйозні банки... АКБ «Форум» продав 10% акцій через Bank of New York, акції вільно торгуються на ринку, власники змінюються постійно. Починаємо реєструвати нових акціонерів. В акціонера 10 тис. дол. участі в банку, а ми маємо взяти у нього статут, результати аудиту тощо... Це вже зайві обтяження. Тому, я вважаю, НБУ слід переглянути процес реєстрації участі в статутних фондах банків. Процедура має стати більш гнучкою, а система — відкритішою. Я підготував листа до Верховної Ради з цього приводу, оскільки ринок найближчим часом серйозно стикнеться з цією проблемою.

**С.Аржевітін.** — Почну з компліменту на адресу банківського менеджменту. Я маю 25-річний досвід роботи в банківській справі, а останні шість місяців працював із державними фінансами у ранзі заступника міністра, тож зараз з упевненістю можу стверджувати, що банківський менеджмент і державний — це дві різні речі. Я навіть сказав би, що державний порівняно з банківським — це ретро.

**О.Сугоняко.** — Це можна поставити в заголовок нашого круглого столу.

**С.Аржевітін.** — Торік я продавав банк «Ажіо» і провів багато зустрічей із закордонними бізнесменами. Сьогодні можу стверджувати, що іноземні компанії мають велике бажання купувати українські банки, а це не що інше, як висока оцінка української банківської системи.

На мою думку, банківську систему впродовж 15 років цілком справедливо називали локомотивом економічних реформ або кровоносною системою України. Але для зростання економіки складовими «кровоносної системи» мають стати всі суб'єкти фінансового ринку. Звісно, за банками залишиться головна роль.

Нині проблем більш ніж достатньо. По-перше, відсутність повноцінного фондового ринку — майже єдиного незадіяного неадміністративного, ринкового інструменту — не дає можливості вирішувати в тому числі і такі загальнодержавні проблеми, як:

— легалізація економіки, адже фондовий ринок сприймає лише прозору форму власності;

— відсутність ринкового механізму регулювання доцільності перебування тієї чи іншої кількості капіталу в тій чи іншій галузі — а це ринкова конкуренція серед суб'єктів господарювання;

— залучення через фондові інструменти (облігації, акції тощо) як внутрішнього, так і зовнішнього капіталу — а це нова цінова політика і новий масштаб цін на депозитному і, особливо, кредитному ринку.

Усе це може стати поштовхом для нового економічного зростання в країні. Цей ланцюжок переваг можна продовжити.

По-друге, сьогодні нагальним є прискорення адаптації нашого українського законодавства до стандартів ЄС і особливо до «Базель-2». Країна швидкими темпами рухається в європейську спільноту, але законодавчі норми залишаються майже пострадянськими. Конфлікт між різними формами ведення бізнесу набуває дедалі чіткіших ознак. І проблема саме в законодавчому полі, бо, я переконаний, українські підприємці брали і не такі бар'єри, тож вони зможуть адаптуватися.

**А.Волок.** — Сьогодні ми витратили чимало часу, обговорюючи тему валютного регулювання. Звісно, вона тією чи іншою мірою стосується сектора роздрібного банківського бізнесу, темп зростання якого вдвічі перевищує темпи зростання ВВП. На цей сектор орієнтуються практично всі банки: і великі, і малі, і середні, і банки з іноземним капіталом. Посилюється конкуренція і, природно, падає прибутковість, виникають серйозні ризики.

Якими хоче бачити банки регулятор? Ясна річ, йому потрібні банки з високою ліквідністю, платоспроможні, із збалансованими активами та пасивами, тобто надійні банки. Надійні для нашого вкладника, для населення.

У Харкові протягом семи років працюють 12 банків; на відміну від інших регіонів, їхня кількість не скорочується. Є серед них великі, такі як Укрсиббанк. Але є й середні, і малі. І в шести з 12 банків намічаються серйозні проблеми з введенням у дію постанови НБУ №373 з ліцензування. У ній закладено вимоги до нарощування капіталу, що вдвічі-втричі перевищують плани приросту капіталу, встановлені нам раніше (по 500 тис. грн. на рік). Тому ми просимо перевести ці вимоги в реальну площину. Банки збільшують капітал, банки мають сьогодні хороше співвідношення регулятивного капіталу до активів, але, на жаль, дві третини ресурсів перебувають тут, у столиці, або управляються зі столиці. У регіонах знаходити ресурс для банків досить складно.

Процеси об'єднання й консолідації. Так, ми за це. Але тут необхідна певна організуюча роль Національного банку. Я не маю на увазі, що ви будете свахою, зводитимите, кому та з ким об'єднуватися, але якісь механізми, що підштовхували б до роботи в цьому напрямку, закласти, напевно, слід. Оскільки ця проблема загалом по Україні зачіпає понад 70 банків.

**Погляд із першої десятки**

**Б.Тимонькін.** — Напевно, ніхто не скаже «ні», говорячи про потреби населення, промислових підприємств у довгострокових ресурсах. Інвестиційний голод існує. Ми довго їхали в цьому вагоні, що дістався нам у спадщину...

Звідси — прискорене зростання довгострокового кредитування. І, як результат, погіршення показників довгострокової ліквідності банківської системи — розрив між строковістю активів і пасивів.

Чи є це ризиком для системи? Певною мірою, так. Говорю «певною мірою», бо не знаю жодного банку, який справді помер би від наявності таких розривів. Усе-таки банки вмирають тоді, коли в них нагромаджуються «вбивчі» активи.

Як на цю проблему реагувати? Зрозуміло, як — шукати довгі ресурси. При цьому ми повинні розуміти, що в нині діючому в Україні законодавчому полі строкових депозитів ані юридичних осіб, ані населення взагалі не існує. Вкладники мають право в будь-який момент забрати свої гроші. Тобто насправді, з точки зору ризику, у ситуації, коли щось відбувається, всі строкові депозити є поточними.

Ризик, на мою думку, справді вбивчого характеру. Поданий свого часу Нацбанком законопроект із метою закріплення його права в таких випадках обмежувати дострокову видачу коштів наразі не прийнято.

Де нам шукати довгий ресурс? Тільки на міжнародних фінансових ринках. На 98%, тобто практично повністю — там.

У мене ще свіжі враження від зустрічей із потенційними покупцями Укрсоцбанку. Практично завжди спочатку вони представлялися нам, а потім уже ми представлялися їм. Усе це були великі європейські банки. Склад їхньої пасивної бази: приблизно по третині припадає на населення, корпоративний сектор та міжнародні фінансові ринки. Грубо кажучи, столик стоїть на трьох ніжках. На двох він уже стояти не може. У нас практично донедавна він стояв на двох, коли говорити про банківську систему, тобто це в основному були внутрішні ресурси й потроху — гроші Євробанку, ІФС, субординовані позики. Але то так, зовсім мало.

В останні два роки зусиллями поки що провідних банків розпочався активний вихід на зовнішні ринки. Причому якщо перші гроші ми брали трирічні, то вдруге всі виходили на п'ятирічні, а втретє підуть — братимуть семирічні й десятирічні. Враховуючи лише кон'юнктуру ринку.

Але брати можна в чому? На сьогодні, на жаль, брати можна лише в євро чи доларах. До речі, ми почали брати й у гривні. Досить непогано почали продаватися наші облігації: торік ми продали на 70 млн. паперів, номінованих у гривні. Однак ситуація інша. Ми зробили випуск на 300 млн. грн. під обіцянку купити, але інвестори цих паперів поки що не купили. Чому? Бо вони для себе оцінюють певне девальваційне очікування гривні. Ось якби курс був 5,15, вони купили б у нас папери на рівні 9% річних гривні. І взяли б на себе валютний ризик.

Отже, наразі альтернативи немає. Бери, що дають: долар, євро.

Як відповісти на цей виклик? Я не бачу рішення. Якщо хтось знає — нехай скаже. Перекладання ризику на населення, якщо ми знов-таки говоримо про валютне кредитування,

— це нормально. Чому б і ні? У цьому разі валютний ризик розкладається ніби на безліч суб'єктів діяльності та фізичних осіб, а не концентрується на банках.

Я для себе виписав кілька, на мою думку, найбільш значущих ризиків.

Перший ризик — розриви за строками активів та пасивів. Як на нього відповісти? Зовнішнім залученням. Я не бачу іншого виходу.

Наступний ризик — ревальвація. Коли ми говоримо про такі явища, як ревальвація чи девальвація, я не боюся б їх самих. У Сполучених Штатах когось збентежило коливання курсу долара від 1,35 до 1,17 за останній рік і за чотири тижні знову до 1,30? Я не чув жодних різких реакцій на ці коливання від Федеральної резервної системи чи Білого дому. Ми маємо розуміти, що коли ми говоримо — небезпека ревальвації чи девальвації, ми говоримо про значну зміну курсу. Нам треба всім разом привчити населення: коливання на 1—2—3% — це дрібниці. Це просто регулювання поточного курсу з урахуванням того, що сьогодні валюти більше, а завтра буде менше.

Однак і зовсім не реагувати — також не зовсім нормально. У цьому зв'язку, коли ми кажемо про можливу лібералізацію ринку й частковий відхід Нацбанку з цього ринку, я завжди лякаюся. Категорично не можна цього робити. Ось якщо скасують збір до Пенсійного фонду з валюти, тоді так.

Ми казали про ризик кептивності банків. Справді, для більшості банків надмірна залежність від своїх власників — це сьогодні серйозний мінус. Якщо ці власники розглядають банки як спосіб акумуляції коштів для інших своїх бізнесів, то це смертельний номер, що й виявляється періодично в краху невеликих банків, чітко сконцентрованих на певних сферах економіки.

По-моєму, не слід лякати себе часто удаваними загрозами. Банківська система, напевно, перша з усіх наших галузей стає на шлях інтеграції до аналогічної міжнародної системи. І цьому складно завадити. Це як дощ. Подобається він чи не подобається, а все одно йде.

**О.Дубілет.** — Очевидно, у нинішній ситуації з доларизацією економіки та розрахунків, а також акумулюванням ризиків банківською системою Нацбанк бачить, що треба щось робити. У мене єдине прохання — уникати якихось різких рухів, і, мені здається, НБУ так і чинитиме.

Погоджуся, що банки набирають ризиків при кредитуванні фізичних осіб і немає адекватної реакції банківської системи на це. На жаль, і досі фактично не працюють бюро кредитних історій, хоча їх в Україні вже створено три, в тому числі одне — Приватбанком.

Наше бюро вже сьогодні готове продавати ці кредитні історії. Однак цю інформацію ніхто в нас не бере. І я побоююся, що коли таке ставлення до ризиків зберігатиметься, то навіть створення ще 20 кредитних бюро погоди не зробить.

Стосовно залучення довгострокових коштів, тут я згодний з колегами: справді, сьогодні головне джерело капіталу — це, звісно ж, зарубіжні позики. Ми теж нещодавно залучили субординований борг для поповнення капіталу другого рівня. Операція, до речі, була на 10 років із непоганими параметрами за відсотковою ставкою — 8,75% річних.

НБУ як регулятору слід розглянути можливість залучення банками капіталу і першого рівня, так званого гібридного капіталу. Такі операції вже відбулися в Казахстані. Аналогічну угоду

готує зараз регулятор у Росії. Це досить складний інструмент. Швидше за все, він буде затребуваний банками першої десятки, в яких немає іноземних акціонерів, — це Укрксімбанк, Приватбанк, Ощадбанк, Промінвестбанк.

Ми вже почали консультації з фахівцями Національного банку. Вони відбуваються досить складно в тому плані, що це є новим як для нас, так і для НБУ.

Гадаю, що цього року пройдуть перші угоди із сек'юритизації активів, з допомогою яких банки намагатимуться розв'язати проблеми розривів за строками активів і пасивів. І тут теж буде багато питань для регулятора: банкам знадобиться методологічна допомога.

Треба дуже обережно ставитися до заяв. Ви зрозумійте, ми ж людей смикаємо. І можемо так засмикати, що це позначиться і на процентних ставках, і на ризиках, і на ставленні міжнародних банкірів до того, що в нас відбувається.

Торік я побував на інвестиційному форумі і був вражений. Запросили банкірів з усього світу і розказували, як у цій Україні погано: тут і реєстраторів немає, і банки слабкі, і ринку акцій немає... Якщо ми самі не поважаємо своєї фінансової системи, якщо самі не віримо в її стабільність, якщо самі говоримо про те, що ми тут набрали таку силу-силенну ризиків, що усе от-от зруйнується, то як їй повірять іноземні інвестори? Та нічого подібного, нічого не зруйнується. Потрібно спокійно, виважено ризики відслідковувати і мінімізувати.

**В.Волощенко.** — Як ми сьогодні вже говорили, проблема адекватного формування пасивів існує в кожного банку. Однак як зараз формувати ресурсну базу в гривні? З чого? Ми знаємо, що у юридичних осіб вільних коштів небагато, а основне джерело ресурсів — вклади населення на термін у межах одного року. Чи можемо взяти гривню на ринку капіталу? Можемо, але за надто високою ціною.

Тому я кажу про те, що сьогодні немає джерел фінансування наших активів у гривні за прийнятною ціною. А клієнту не потрібні кредити терміном на рік, він потребує більш довгострокових ресурсів.

І, звичайно, питання ліквідності. Справді, кілька років тому наші контрагенти постійно вказували на досить серйозний розрив у балансі між активами та пасивами за термінами. Хочете ви того чи ні, але, маючи зовнішніх аудиторів, зовнішніх партнерів, ви обов'язково прийдете до необхідності збалансувати активи і пасиви. Наш банк пройшов досить довгий шлях вирівнювання ситуації. Гадаю, кожен банк такий шлях проходить.

Тому, на мій погляд, кожен банк зобов'язаний навести у своєму балансі порядок і всі свої ризики із залучення і розміщення звести до мінімуму.

Стосовно озвучених Володимиром Семеновичем цифр, які, звичайно, вражають, — 19 млрд. дол. і 11 млрд. дол. Я не думаю, що всі ці банки порушують нормативи НБУ. Напевно, треба ретельніше розглянути структуру цього розриву, проаналізувати його складові.

При цьому я цілком погоджуюсь, що валютні ризики балансу всієї банківської системи цього року посилюються, і досить серйозно.

**В.Стельмах.** — Шановні банкіри, стосовно розривів або, як ми кажемо, «гепів» (від англ. gap — проміжок, розрив. — Ред.). Я прошу вас, згадайте банк «Інко». І тоді ви зрозумієте, що таке «геп». Згадайте, як вони крутилися, мов той вуж на сковорідці, приймаючи ресурси

одні, другі за якою завгодно ціною, однак так і не змогли викрутитися. І де тепер цей банк «Інко»?

Тому я хотів би, щоб ви дуже серйозно поставилися до цієї проблеми. А не тільки поговорили — і все. Адже по-українськи «геп» — це як гепнеш, так гепнеш. «Ой, гепнув гарбуз».

Чи от казали про субординований борг. Банки зараз залучають такий капітал, більшість платить 10%. Хоча на західному ринку цей ресурс коштує максимум 6%. Чому? А тому, що субординований капітал приходить в Україну переважно не від істинних іноземців, а від тих же наших людей, через офшори. Вивезли гроші туди, тепер треба красиво повернути назад, та ще й непогано на цьому заробити...

Та я хотів би сказати про інше. Усі тільки й говорять про те, як узяти гривневі ресурси. Тому сам підхід інакше, як анахронічним, не назвеш. Чому тільки депозити — і все? Чому ви не відкриваєтеся, не перетворюєте закриті акціонерні товариства на відкриті, не продаєте акції і на їхній основі не залучаєте ресурси? Скільки банків котирують акції на ринку? І яку частку?

Я розумію, складно вам розкритися. Власники банків не дають перетворити ЗАТ на ВАТ. Але є й інші питання. Закон говорить: кожен банк мусить створити не менш як 25% резерву від регулятивного капіталу. Я вам перелічу, які банки його створили, це не секрет. Банк «Ажіо» сформував резерв у 70,1% замість 25%. Далі банк «Київ» — 25,3% , «Біг-Енергія» — 26,4, Полтава-банк — 43,4%. І все. Зі 165 банків виконали закон лише чотири.

Ви розмірковуєте, де брати капітал. То ви своїм власникам скажіть: от переді мною закон, і я повинен для капіталу створити резерви, не забирайте у мене прибуток. Але тут виникають труднощі з працевлаштуванням. Це зрозуміло.

### За місце під сонцем

**Ю.Яременко.** — Шановні журналісти, ви не винні, що круглий стіл не пішов у своєму форматі. Чому я маю право про це заявити? Тому що є питання порядку денного нашої роботи, на які практично ніхто не звернув уваги.

Пан Волок уже казав про постанову №373, але у мене склалося враження, що його ніхто не почув. Зазначена проблема цікавить не всіх. Не цікавить, наприклад, представників великого банківського бізнесу.

Не можна заплющувати очі на те, що завдяки певним документам Національного банку до зони ризику — найсерйознішого ризику! — потрапили понад 70 банків. Я, звісно, вдячний організаторам цього круглого столу за те, що ми змогли побачити Володимира Семеновича — це важливо для мене особисто, оскільки Національний банк, на мій погляд, є такою установою, до якої потрапити в принципі неможливо. Напевно, в НБУ розуміють, чому керівник банку не може туди потрапити, чому чиновник Нацбанку має такий статус, що записатися на прийом до нього практично неможливо...

Від імені 70 банків України я хотів би попросити «Дзеркало тижня» надати нам можливість із допомогою вашого видання зібратися ще раз. Ще раз попросити Володимира Семеновича, може, він погодиться зустрітися з нами. І пана Геєця також. Із задоволенням запросив би туди всіх охочих і представників великого банківського бізнесу нашої країни. Але тільки для розгляду конкретно цього питання.

**О.Сугоняко.** — Оскільки банкіри — люди прагматичні, дозвольте мені виступити в ролі ідеаліста.

За підсумками першого кварталу істотно впали темпи приросту залучення банками коштів від суспільства і економіки порівняно з першим кварталом 2005 року. Наприклад, приріст вкладів населення зменшився приблизно з 20 до 6%. За рахунок яких ресурсів зростало кредитування? За рахунок зростання інших запозичень та коштів на коррахунках інших банків. Тобто це запозичення з-за кордону, не з нашої економіки, бо її ресурси дуже дорогі.

Постає запитання: темою довгострокових ресурсів в Україні хто-небудь займається? Це питання чиє? Банків, НБУ? Чи це все-таки питання влади, яка займається економічною політикою. Хто відповідає за реалізацію пенсійної реформи, за розвиток фондового ринку (і небанківського фінансового ринку)? Невже це настільки ідеалістичні питання, що вони випадають з поля зору наших прагматичних коаліціоністів?

Зараз готується коаліційна угода. На першому місці повинна стояти ця тема: де брати дешеві і довгі ресурси українським банкам в Україні для кредитування української економіки і суспільства. Чому в коаліційній угоді цього майже напевно нема?

Наступне питання. Конкуренцію слід піднести до рівня принципу, який має вивішуватися над усіма нами, включаючи й тих, хто при владі. Нова влада має пообіцяти і зробити, щоб у всіх нормативних державних актах, у всіх проектах законів і законах був реалізований принцип справедливої конкуренції. Щоб він діяв через чиновника. Чому в нас сьогодні цього немає? Хіба так складно прописати цей принцип у коаліційній угоді, забезпечити його дотримання? Це дуже просто. Цього треба просто хотіти! І тоді не буде монополізму Державної служби охорони. І тоді, до речі, НБУ не зможе прийняти постанову №373, якою створюються вкрай погані конкурентні умови майже для 90 банків.

За нашими даними, станом на 1 квітня ц.р. не виконують вимоги постанови №373 до розміру регулятивного капіталу для отримання (підтвердження) дозволу на:

— інвестиційну діяльність — 93 банки (мають капітал менше 144,4 млн. грн.);

— операції із залучення та розміщення коштів на іноземних ринках — 64 банки (мають капітал менше 72,2 млн. грн.);

— операції з коррахунками банків, зокрема операції за прямими коррахунками в банках-нерезидентах — 46 банків (мають капітал менше 57,7 млн.грн.). За найоптимістичніми розрахунками, понад 25 банків до кінця 2006 року не зможуть виконати вимоги до капіталу у розмірі 8 млн. євро;

— інші валютні операції — 11 банків (мають капітал менше 39,7 млн. грн.).

Водночас показники цих банків свідчать про їх надлишкову порівняно з їхніми активами капіталізацію, що підтверджується розрахунками адекватності капіталу. Середнє значення показника за банками четвертої групи становить 28,57% при значенні показника в цілому по системі 14,94%.

Наступний принцип, який ми пропонуємо до коаліційної угоди наших політиків, — це захист прав власника, кредитора, інвестора. Кредитор завжди правий — ось, грубо кажучи, принцип. Чи в наших законах це забезпечується? Чи в державних нормативних актах це забезпечується? Чи в діяльності чиновника це забезпечується? Ні. Вивішуємо принцип над

всіма нами і ним керуємося! Невже це ідеалізм — сподіватися на включення до коаліційної угоди цих принципів?

Відносно іноземного капіталу. Не президент Асоціації українських банків має визначати економічну політику держави щодо іноземного капіталу в банківській системі. І навіть не голова НБУ. Має бути чи не має бути іноземний капітал у банківській системі і скільки — це питання виключно влади, яка виробляє економічну політику і здійснює її. А вона мовчить.

Може, Кабінет міністрів хоче, щоб у нас було 100% іноземного капіталу в банках і тоді він порозв'язує всі проблеми розвитку національної економіки і залучення довгострокових ресурсів? Ми не знаємо, що думає з цього приводу наш політичний бомонд. Тобто ця тема має стояти також у коаліційній угоді. Її нема. Її обходять. Страусова якась політика.

Є така книга — «Банковское дело в Польше», видана в 2005 році. До речі, треба видати її і українською мовою. Так от, Ганна Шельонговська, кандидат економічних наук, пише: «Після аналізу процесів, що сприяють посиленню припливу іноземних інвестицій у банківський сектор, можна з упевненістю стверджувати, що іноземний капітал не сприяє розвиткові польської економіки».

Друга цитата з цієї книги Владислава-Леопольда Яворського, професора Головної торговельної школи у Варшаві: «Якщо іноземний капітал дійсно сприяв модернізації банківського сектора, то про підвищення ролі банків у розвитку польської економіки говорити не доводиться». Як на мене, дуже зрозумілі макроекономічні висновки. Вчімося у поляків.

## І насамкінець

**В.Геєць.** — Сьогоднішня наша дискусія торкалася в основному суто банківських питань. І, можливо, це правильно. Але не про це зараз мова.

Я не випадково почав із стану економіки і говорив про вплив банківської системи на економічне зростання. Коли ми обговорюємо засади грошово-кредитної і курсової політики на Раді НБУ, стан справ у економіці, взаємозв'язок цих речей стоїть на першому місці. На превеликий жаль, у нашій розмові цю проблему не було порушено.

З тим, що говорив пан Сугоняко про роль іноземного капіталу в банківській системі Польщі, я абсолютно згоден. Ми досліджували це питання. Поки триває споживче кредитування, іноземні банки активно працюють. Після того, як починається участь іноземного капіталу в економічних проектах, які вже працюють на державу, на всю економіку, вони діють по-іншому. І досягти успіху без хоча б часткової присутності національного капіталу, який вдалося зберегти в країні, неможливо. Ми маємо це враховувати. Не випадково багато країн захищають саме цей сектор економіки.

**В.Стельмах.** — Я все-таки хотів би ще раз повернутися до питання пошуку джерел довгих ресурсів. Працюючи в Україні, ми мусимо однозначно говорити, що все українське повинно мати пріоритет. Також я не можу зрозуміти, чому ресурси, які за кордоном коштують 4—5%, ви берете під 8—9%.

Більш загальне питання в цьому контексті — це затратність нашої банківської системи, яка теж не дає можливості нарощувати капітали і довгі ресурси. За 2005 рік у нас співвідношення процентних доходів і витрат становило 1,76, тобто процентні доходи на 76% перевищували витрати на залучення ресурсів. Однак з урахуванням усіх інших витрат, тобто

коли ми беремо загальні доходи банків та загальні витрати, то тут уже виходить коефіцієнт всього 1,09. Я розумію, зарплата повинна бути хороша, але 1,76 та 1,09 — це надзвичайно велика, як кажуть, різниця. Це — відповідь на ваші слова про занадто дорогі внутрішні ресурси.

Тепер повернімося до так званих малих банків. Якщо в середньому по банках співвідношення процентних доходів і витрат становить 1,7—1,79, то вже в банків середнього рівня цей коефіцієнт дорівнює 2,28. Дохідність гарна, але кредит дорогий. А ви ж розумієте, що через банки відбувається мультиплікація доходів усієї економіки, отже, ви відбираєте ресурс з економіки. Ви відбираєте, банкіри.

Наступне запитання. Невже ті банки, що їх захищає пан Сугоняко, не мають можливості реалізовувати інвестиційні проекти? Це цілковита неправда. Є можливість об'єднуватися в консорціуми для кредитування. Будь ласка, об'єднуйте ресурси, у вас вони розпорошені. Казахстан тут згадували — там 53 банки. У нас — 165.

Консорціуму немає, об'єднань банківських немає і так далі, і так далі. То кого повинен підтримувати центральний банк — дорогий кредит чи концентрацію банківського капіталу? Ми все робитимемо для того, щоб ці банки або набирали сили, або об'єднувалися. І щоб це не були кишенькові банки, які обслуговують тільки інтереси їхніх власників, і щоб менеджмент вів справу так, як треба. Ось де проблема.

Якщо згадати Міхалкова, що «мамы всякие важны, мамы всякие нужны», то справді, і від невеликих банків є користь. Ми розуміємо, що великі банки не будуть за 5—10 гривень обслуговувати чоботаря. Вони краще зачекають, коли 10 млн. придуть і т.ін. Тому Національному банку необхідні і невеликі фінансові установи... Але не стільки ж. Тому що вони надто затратні. Це надто дорогий бізнес — малі банки, яким не вистачає коефіцієнта процентної маржі 2,25.

Хотів запитати банкірів: то ви готові прийти в НБУ? Тільки я хотів би, щоб ви прийшли добре підготовленими. Оскільки ми володіємо всією інформацією по всіх банках, суб'єктивізм не пройде.